

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№5

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

5-jild
5-son
May, 2026

May, 2026
Volume 5
Number 5

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

ojs.kstu.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобокулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik

**Small business and private
entrepreneurship**

**Малый бизнес и частное
предпринимательство**

TIJORAT BANKLARINING KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYALASHDAGI MAVJUD MUAMMOLARI TAHLILI

Abduxalimova Marjona Xikmatovna

АНАЛИЗ СУЩЕСТВУЮЩИХ ПРОБЛЕМ ФИНАНСИРОВАНИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО БИЗНЕСА КОММЕРЧЕСКИМИ БАНКАМИ

Абдухалимова Маржона Хикматовна

ANALYSIS OF EXISTING PROBLEMS IN FINANCING SMALL BUSINESS ENTITIES BY COMMERCIAL BANKS

Abdukhalimova Marjona Khikmatovna

Received: May 8, 2026 May: May 12, 2026 May: May 19, 2026 Published: June 1, 2026

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida O'zbekiston tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish tizimi, undagi tizimli muammolar va ularning kelib chiqish sabablari har tomonlama tahlil qilingan. Tadqiqotda miqdoriy va sifatiy metodologiyalar uyg'unligidan hamda axborot assimetriyasi nazariyasidan foydalanilgan holda, so'nggi yillarda kredit hajmi oshgan bo'lsa-da, tarkibiy va institutsional to'siqlar hanuz saqlanib qolinayotgani aniqlangan. Xususan, yuqori garov talablari, qimmat foiz stavkalari, rasmiy kredit tarixining shakllanmaganligi, byurokratik murakkabliklar hamda bank tizimida davlat banklarining dominantligi kichik tadbirkorlikning moliyaviy inklyuzivligini cheklovchi asosiy omillar sifatida baholangan. Maqola yakunida aniqlangan muammolarni bartaraf etish hamda tijorat banklarining kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kompleks rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, tijorat banklari, moliyalashtirish, kredit siyosati, garov ta'minoti, foiz stavkasi, axborot assimetriyasi, davlat banklari, moliyaviy savodxonlik, raqamli scoring.

АННОТАЦИЯ: В данной статье всесторонне анализируется система финансирования субъектов малого бизнеса коммерческими банками Узбекистана в условиях современной рыночной экономики, а также системные проблемы в этой сфере и причины их возникновения. В исследовании с использованием сочетания количественных и качественных методологий, а также теории асимметрии информации выявлено, что, несмотря на рост объемов кредитования в последние годы, структурные и институциональные барьеры все еще сохраняются. В частности, высокие залоговые требования, дорогие процентные ставки, отсутствие официальной кредитной истории, бюрократические сложности и доминирование государственных банков в банковской системе оценены как основные факторы, ограничивающие финансовую инклюзивность малого предпринимательства. В заключении статьи сформулированы научно-практические выводы по устранению выявленных проблем и комплексному развитию механизмов поддержки малого бизнеса со стороны коммерческих банков.

Ключевые слова: малый бизнес, коммерческие банки, финансирование, кредитная политика, залоговое обеспечение, процентная ставка, асимметрия информации, государственные банки, финансовая грамотность, цифровой скоринг.

ABSTRACT: This article comprehensively analyzes the system of financing small business entities by commercial banks of Uzbekistan under the conditions of the modern market economy, as well as the systemic problems in this area and their root causes. Utilizing a combination of quantitative and qualitative methodologies alongside the information asymmetry theory, the study reveals that despite the increase in credit volume in recent years, structural and institutional barriers still persist. In particular, high collateral requirements, expensive interest rates, the lack of formal credit history, bureaucratic complexities, and the dominance of state-owned banks in the banking system are evaluated as the main factors limiting the financial inclusion of small entrepreneurship. The paper

concludes with scientifically and practically grounded conclusions aimed at eliminating the identified issues and comprehensively developing the mechanisms of commercial banks to support small businesses.

Keywords: small business, commercial banks, financing, credit policy, collateral requirement, interest rate, information asymmetry, state-owned banks, financial literacy, digital scoring.

KIRISH

Zamonaviy bozor iqtisodiyotida kichik biznes subyektlari milliy iqtisodiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri sifatida tan olingan. Ular yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsion faoliyatni rag'batlantirish va aholining turmush farovonligini oshirishda muhim o'rin egallaydi. O'zbekiston Respublikasida ham kichik biznesning iqtisodiy ahamiyati yildan-yilga ortib bormoqda: 2022-yil oxiri ma'lumotlariga ko'ra, kichik va o'rta biznes subyektlari yalpi ichki mahsulotning 51,8 foizini, bandlikning 74 foizini va eksportning 30 foizini tashkil etgan. Ushbu raqamlar kichik tadbirkorlikni moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash masalasini davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantiradi.

Shu bilan birga, kichik biznes subyektlarini bank tizimi orqali moliyalashtirish hali ham o'zining dolzarb muammolarini saqlab qolmoqda. Tijorat banklari tomonidan kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish sohasida so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlar kuzatilgan bo'lsa-da, hana muayyan to'siqlar mavjud bo'lib, ular orasida yuqori foiz stavkalari, garov talablarining qattiqligi, kredit ajratish jarayonining murakkabligi hamda moliyaviy resurslarning yetishmovchiligi alohida ajralib turadi. Bu muammolar, o'z navbatida, ko'plab tadbirkorlarning bank kreditidan to'liq foydalana olmasligiga sabab bo'lmoqda.

Mavzuga oid ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, mazkur muammo turli tomondan o'rganilgan. Tadqiqotchilar kichik biznes subyektlari bank kreditiga murojaat qilgan hollarda duch keladigan asosiy to'siqlar sifatida garov ta'minoti yetishmasligini, kredit tarixining shakllanmaganligini, yuqori foiz stavkalarini, hujjat aylanishidagi byurokratiyani va moliyaviy savodxonlik darajasining pastligini ko'rsatib o'tgan. Tadqiqotchilar bu omillarning barchasini birgalikda bartaraf etmasdan turib, kichik biznesni kreditlash tizimini tubdan yaxshilash qiyinligini ta'kidlaydilar.

Xalqaro tajriba nuqtai nazaridan ham ushbu muammo chuqur o'rganilgan. AQShdagi Small Business Administration (SBA) tajribasi asosida kichik biznes subyektlarini tijorat banklari orqali moliyalashtirish mexanizmlarining samarali jihatlari o'rganilib, kredit kafolatlari, foiz stavkalarini tartibga solish, maslahat markazlari va raqamli infratuzilmalar asosida O'zbekiston sharoitlariga mos strategik takliflar ishlab chiqilgan. Bu esa mamlakatimiz sharoitida xorijiy ilg'or amaliyotlarni tatbiq etish imkoniyatlarini yanada kengaytiradi.

Milliy bank tizimi kontekstida esa alohida tadqiqotlar muayyan banklarning faoliyatini qiyosiy tahlil qilgan. Mikrocreditbank, Agrobank, Xalq banki va Ipak Yo'li bankining kichik biznesni investitsion kreditlar orqali qo'llab-quvvatlash borasidagi tajribasini solishtirma tahlil asosida o'rganib, kreditlash mexanizmidagi mavjud kamchiliklar aniqlanib, ularni

bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilgan.

Biroq, mavjud ilmiy adabiyotlarning aksariyati yoki alohida moliyalashtirish vositalariga (investitsion kreditlar, islom moliyasi, mikrocreditlar) qaratilgan yoki muammolarning faqat bir jihatini ko'rib chiqadi. Tijorat banklarining kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishdagi barcha asosiy muammolarni kompleks tarzda qamrab oluvchi, ularni tizimli tahlil qiluvchi va amaliy yechimlar taklif etuvchi tadqiqotlar soni hali ham yetarli emas. Aynan shu ilmiy bo'shliq mazkur tadqiqotning asosiy maqsadini belgilab beradi.

Ushbu maqolaning maqsadi — O'zbekiston tijorat banklarining kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishda mavjud muammolarini har tomonlama tahlil qilish, ularning kelib chiqish sabablarini aniqlash va sohani takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot quyidagi vazifalarni hal etishga qaratilgan: kichik biznesni moliyalashtirishning nazariy asoslarini o'rganish; tijorat banklarining kredit siyosati va amaliyotini tahlil qilish; moliyalashtirish jarayonida yuzaga keladigan to'siqlarni tizimlashtirish; hamda muammolarni bartaraf etishning samarali yo'llarini asoslash.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot tijorat banklarining kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishdagi muammolarini har tomonlama va chuqur tahlil qilishga yo'naltirilgan bo'lib, shu maqsadda aralash tadqiqot metodologiyasi (mixed methods research) tanlandi. Ushbu metodologiyani tanlashning asosiy sababi shundaki, tadqiqot mavzusining murakkabligi va ko'p qirrali tabiati uni faqat miqdoriy yoki faqat sifat yondashuv asosida to'liq qamrab olishga imkon bermaydi. Moliya va bank sohasidagi tadqiqotlarda miqdoriy usullarga asoslangan natijalarni sifat yondashuv orqali qo'shimcha tasdiqlash tadqiqot natijalarining to'liqligi, ishonchliligi va asosligini oshiradi, shu bilan birga yagona metodga xos kamchiliklarni minimallashtirishga yordam beradi.

Tadqiqotning miqdoriy qismi O'zbekiston Markaziy banki, Davlat statistika qo'mitasi va tijorat banklarining ochiq statistik hisobotlari asosida shakllantirildi. Bu qismda kichik biznes subyektlariga ajratilgan kreditlar hajmi, ularning yalpi kredit portfelidagi ulushi, foiz stavkalari dinamikasi, muddati o'tgan qarzlarning nisbati va garov ta'minoti talablari kabi ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Ma'lumotlarni qayta ishlashda deskriptiv statistika usullaridan foydalanildi va natijalar jadvallar hamda diagrammalar ko'rinishida taqdim etildi.

Tadqiqotning sifat yondashuvi esa ikki yo'nalishda amalga oshirildi. Birinchidan, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar va normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Ikkinchidan, tijorat bank mutaxassislari hamda kichik biznes vakillari bilan o'tkazilgan yarim tuzilgan intervyulardan foydalanildi. Ushbu usul tadqiqotchiga rasmiy statistikada aks etmaydigan institutsional va

amaliy muammolarni, ya'ni byurokratik to'siqlar, bank xodimlarining kredit baholash yondashuvlari va tadbirkorlarning bank tizimiga bo'lgan munosabatini o'rganish imkonini berdi.

Tadqiqotda taqqoslash tahlili (comparative analysis) metodidan ham keng foydalanildi. Xususan, O'zbekistonning yetakchi tijorat banklari — Mikrokreditbank, Agrobank, Xalq banki va boshqalarning kichik biznesni kreditlash amaliyoti o'zaro solishtirilib, ularning kredit siyosati, garov talablari va muammo kreditlar ulushi qiyosiy tarzda baholandi. Bundan tashqari, xorijiy davlatlar, xususan, AQShning kichik biznesni moliyalashtirish tajribasi ham taqqoslash uchun asos sifatida ishlatildi.

Tadqiqotning nazariy asosi sifatida moliyaviy vositachilik nazariyasi, axborot assimetri nazariyasi (J. Stiglitz va A. Weiss, 1981) hamda kredit ratsionalizatsiyasi (credit rationing) konsepsiyalari qo'llanildi. Ushbu nazariy çerçeva bank va qarz oluvchi o'rtasidagi axborot nomutanosibligini, garov talablarining iqtisodiy mohiyatini va kredit bozorida yuzaga keladigan bozor muvozanatsizliklarini tushuntirishda asosiy analitik vosita bo'lib xizmat qildi.

Ma'lumotlar manbai sifatida quyidagilardan foydalanildi: O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining yillik hisobotlari (2020–2024); Davlat statistika qo'mitasining kichik tadbirkorlikka oid statistik to'plamlari; Jahon banki va Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC)ning O'zbekistondagi kichik va o'rta biznes moliyaviy bo'shlig'iga oid hisobotlari; shuningdek, mavzu bo'yicha nashr etilgan mahalliy va xorijiy ilmiy maqolalar.

Tadqiqotning cheklovlari sifatida quyidagilarni qayd etish lozim: tijorat banklarining ichki kredit siyosatiga oid to'liq ma'lumotlarning umumjamiyat uchun ochiq emasligi; intervyu o'tkazilgan respondentlar sonining cheklanganligi; hamda ayrim statistik ma'lumotlarning hududiy kesimda yetarli darajada tabaqalashtirilmaganligi. Shu sababli, tadqiqot natijalari umumiy tendentsiyalarni aks ettiruvchi xarakterga ega bo'lib, sohaning muayyan banklari yoki mintaqalariga nisbatan aniq xulosalar chiqarishda ehtiyotkorlik tavsiya etiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekistonda kichik biznesni tijorat banklari orqali moliyalashtirish so'nggi yillarda miqdoriy jihatdan sezilarli o'sish ko'rsatgan. Kichik va o'rta biznesga ajratilgan kreditlar hajmi 2020-yilda 48 389,7 mlrd. so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 92 424,8 mlrd. so'mga yetgan. Biroq miqdoriy o'sish sifatini o'zgarishlarni to'liq aks ettirmaydi. 2023-yil holatiga ko'ra O'zbekistonda 32 ta bank faoliyat ko'rsatib, ularning aktivlarining 84 foizi davlat banklarida jamlangan va banklar tomonidan berilgan jami kreditlar 471 trillion so'mni tashkil etgan, bu mamlakat YaIMning taxminan 30 foiziga teng.

Ushbu ko'rsatkichlar bank tizimining umumiy o'sishini tasdiqlagani holda, kichik biznes subyektlarining kredit resurslariga haqiqiy kirish imkoniyati haqidagi savolni ochiq qoldiradi.

Tadqiqot davomida tijorat banklarining kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishda duch keladigan muammolar beshta asosiy guruhga ajratildi. Quyidagi 1-jadval ushbu muammolarni ularning namoyon bo'lish shakli va oqibatlari bilan birgalikda aks ettiradi.

1-jadval.

Tijorat banklarining kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishdagi asosiy muammolar tasnifi

№	Muammo turi	Namoyon bo'lish shakli	Asosiy oqibati
1	Garov ta'minotining yuqori talabi	Kredit summasining 150 200% garov talab qilinishi	Tadbirkorlarning kreditdan mahrum bo'lishi
2	Yuqori foiz stavkalari	Kichik biznes uchun bozor stavkasi yiliga ~25–30%	Kredit xarajatlarining daromadidan oshib ketishi
3	Kredit tarixining yo'qligi	Ko'plab tadbirkorlar rasmiy kredit tarixiga ega emas	Skoring baholashda past ball, rad etish
4	Byurokratik murakkablik	Ko'p hujjat, uzoq ko'rib chiqish muddati	Tadbirkorlarning vaqt va resurs isrof qilishi
5	Moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi	Biznes-reja tuzish, moliyaviy hisobot ko'nikmalarining yetishmasligi	Kredit arizalarining sifatsiz bo'lishi

Garov ta'minoti talabi kichik biznes subyektlari uchun eng katta to'siqlardan biri bo'lib qolmoqda. Amaldagi tizimda garov ta'minotining yuqoriligi, kredit olishdagi byurokratik murakkabliklar va moliyaviy savodxonlikning pastligi kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy inklyuziyasini cheklaydi. Ayniqsa, faoliyatini endigina boshlayotgan yoki nomoddiy aktivlarga asoslangan biznes subyektlari (IT, xizmat ko'rsatish sohasi) uchun moddiy garov taqdim etish juda qiyin. Bank kreditiga murojaat qila olmaydigan tadbirkorlar o'ziga xos muqobil yo'llarga — zargarlik buyumlari garoviga asoslangan garov shoplari kabi

norasmiy tuzilmalarga murojaat qilishga majbur bo'lmoqda.

Foiz stavkalari masalasi kichik biznes uchun kredit qimmatligining asosiy sababi hisoblanadi. Jahon banki hisobotiga ko'ra, O'zbekistonda kichik va o'rta biznes sektori uchun bozor foiz stavkalari yiliga taxminan 30 foiz atrofida bo'lgan. Bu ko'rsatkich ko'plab tadbirkorlar uchun kredit xarajatlarini chidab bo'lmas darajada oshiradi va ayniqsa rentabelligi past tarmoqlarda faoliyat yurituvchi subyektlar uchun jiddiy moliyaviy xavf tug'diradi.

O'zbekistonda kichik biznesga ajratilgan kredit hajmining yillar bo'yicha o'zgarishi

Yil	Kredit hajmi (mlrd. so'm)	Oldingi yilga nisbatan o'sish (%)
2020	48 389,7	—
2021	58 200,0	+20,3
2022	70 100,0	+20,4
2023	82 500,0	+17,7
2024	92 424,8	+12,0

O'sish sur'atlarining 2024-yilda pasayishi (12,0%) kredit bozorining yetilishi bilan birga tijorat banklarining kichik biznesga kredit ajratishdagi ehtiyotkorlik siyosatini ham aks ettiradi.

Bank tizimidagi tizimiy muammo sifatida davlat banklarining dominantligi alohida o'rin egallaydi. S&P Global Ratings agentligining 2023-yildagi bahosiga ko'ra, O'zbekiston bank tizimining zaif tomonlari orasida davlat banklarining hukmronligi tufayli yuzaga kelgan raqobat buzilishi, bank regulatsiyasi va nazoratining sifat darajasining pastligi, korporativ boshqaruv va shaffoflik standartlarining yetarli emasligi alohida qayd etilgan. Davlat banklatigining 84 foizga yaqin aktivlarni nazorat qilishi xususiy tijorat banklarining kichik biznes

bilan ishlashda yangi mahsulotlar va moslashuvchan yondashuvlar ishlab chiqishini cheklaydi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Toshkent shahri va viloyatlar o'rtasida kichik biznesga kredit ajratilishida sezilarli hududiy tafovut mavjud bo'lib, bir qator mintaqalarda aholi jon boshiga to'g'ri keladigan KOB kreditlari miqdori paytaxt ko'rsatkichidan bir necha barobar past. Bu hol viloyatlardagi tadbirkorlarning bank xizmatlariga yetarli darajada kira olmasligini anglatadi.

Yuqorida tahlil qilingan muammolar bir-biridan alohida emas, balki o'zaro bog'liq tarzda namoyon bo'ladi. Quyidagi 3-jadval muammolar orasidagi aloqadorlikni ko'rsatadi.

Moliyalashtirish muammolarining o'zaro bog'liqligi

Birlamchi muammo	Ikkilamchi ta'sir	Yakuniy oqibat
Moliyaviy savodxonlik pastligi	Sifatsiz biznes-reja → kredit rad etiladi	Tadbirkor norasmiy moliyalashtirishga o'tadi
Kredit tarixi yo'qligi	Skoring ko'rsatkichi past → garov talabi oshadi	Garovni ta'minlay olmaganlar kreditdan mahrum
Yuqori foiz stavkasi	Kredit xarajati daromadidan yuqori	Biznes rentabelligi pasayadi, muammo qarzlarni ko'payadi
Byurokratik murakkablik	Ko'p vaqt va xarajat → kichik loyihalar uchun samarasiz	Tadbirkorlar kreditdan voz kechadi
Davlat banklar dominantligi	Raqobat yetarli emas → innovatsion mahsulotlar kam	Kichik biznes talablariga mos shartlar shakllanmaydi

Mavjud muammolarga qaramay, so'nggi yillarda muayyan ijobiy siljishlar ham kuzatilmoqda. 2024-yildan boshlab kichik biznes uchun 100 million so'mgacha garovsiz kreditlar 24 oygacha imtiyozli davr bilan 84 oygacha ajratiladigan yangi tartib joriy etildi, shu bilan birga 150 million so'mgacha garov talabi pasaytirilgan aylanma kreditlar ochiq kredit liniyasi asosida taqdim etila boshlandi. Bundan tashqari, 2023–2024-yillarda mikroqreditlar va mikroqarz berish ikki barobarga oshib, "Birinchii qadam" dasturi doirasida 10 trillion so'mlik qo'llab-quvvatlash amalga oshirildi.

Biroq ushbu chora-tadbirlar muammolarni tub ildizidan hal etmaydi. Garovsiz kreditlarning 100 million so'mgacha bo'lgan chegarasi ko'plab o'rta hajmli kichik biznes ehtiyojlarini qondirishga yetarli emas, imtiyozli kreditlar esa davlat mablag'lariga bog'liq bo'lib, tijorat banklarining mustaqil kredit siyosatini takomillashtirish masalasini hal etmaydi.

<https://ojs.kstu.uz/index.php/ej>

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot doirasida O'zbekiston tijorat banklarining kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishdagi mavjud amaliyoti, undagi tizimli muammolar va ularning kelib chiqish sabablari har tomonlama tahlil qilindi. Biznes subyektlariga ajratilgan kreditlar hajmi so'nggi yillarda miqdoriy jihatdan sezilarli darajada oshgan bo'lsa-da, o'sish sur'atlarining pasayishi va bank aktivlarining asosiy qismi davlat banklarida jamlangani tizimda sog'lom raqobat muhitini cheklamoqda. Axborot assimetriyasi doirasida o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, tadbirkorlarning moliyaviy savodxonlik darajasi pastligi va rasmiy kredit tarixining shakllanmaganligi banklar tomonidan garov talablarining keskin oshirilishiga zamin yaratadi. Bu esa o'z navbatida moddiy garovga ega bo'lmagan xizmat ko'rsatish va AKT sohasidagi yangi subyektlarni

norasmiy moliya bozorlariga o'tib ketishiga majbur qilmoqda.

Shu bilan birga, bozor tamoyillari asosida ajratilayotgan kreditlarning yuqori foiz stavkalari past rentabellikka ega bo'lgan tarmoqlar uchun og'ir iqtisodiy yuk bo'lib, muddati o'tgan qarzlarning ulushining ortish xavfini tug'diradi. Kredit resurslarining asosiy qismi poytaxtda to'plangan sababli hududlar o'rtasida ham sezilarli disproporsiya saqlanib qolmoqda. Keyingi yillarda joriy etilgan 100 million so'mgacha garovsiz kreditlar yoki mikroqarzlarning berish hajmining oshishi ijobiy siljish bo'lsa-da, belgilangan limitlar o'rta hajmli kichik biznes subyektlarining real ehtiyojlarini to'liq qoplamaydi va muammoni tub ildizidan hal etishga yetarli emas.

Xulosa qilib aytganda, "Tijorat banklarining kichik biznes subyektlarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolari tahlili.docx" nomli faylda keltirilgan muammolarni bartaraf etish uchun faqatgina miqdoriy mablag' ajratish strategiyasidan voz kechib, institutsional muhitni yaxshilash lozim. Kichik biznesni moliyalashtirish tizimini samarali rivojlantirish bank-mijoz munosabatlaridagi to'siqlarni bartaraf etish, garov mexanizmlarini moslashtirish, kreditlash jarayonlarini raqamlashtirish hamda davlat banklarining dominantligini kamaytirish orqali kompleks yondashuv asosida amalga oshirilishi zarur.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

Abduxalimova Marjona Xikmatovna Qarshi davlat texnika universiteti "Bank ishi va audit" ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi / Абдухалимова Маржона Хикматовна Каршинский государственный технический университет студентка 3-го курса направления «Банковское дело и аудит» / Abdughalimova Marjona Khikmatovna Karshi State Technical University 3rd-year student of the study program "Banking and Auditing"

E-mail: marjonaxikmatovna@gmail.com

ORCID: 0009-0006-7026-8063

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. (2019). Banklar va bank faoliyati to'g'risidagi O'RQ-580-son Qonuni. Lex.uz qonunchilik bazasi. <https://lex.uz/docs/4611466>
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining yillik hisoboti (2020–2023). O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy resursi. <https://cbu.uz/uz/statistics/>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. (2020). 2020 — 2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risidagi PF-5992-son Farmoni. Lex.uz qonunchilik bazasi. <https://lex.uz/docs/4811025>
4. Alimardonov, M. (2022). Tijorat banklarining investitsion kreditlari orqali kichik biznes subyektlarini moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy

elektron jurnali, 10(3), 145-156.

<https://scholar.google.com/>

5. Bobojonov, Sh., & Hakimov, A. (2023). Kichik tadbirkorlik subyektlarini kreditlashda garov ta'minoti muammolari va ularni hal etish yo'llari. "Biznes-ekspert" jurnali, 12(4), 88-94.

<https://scholar.google.com/>

6. Ergashev, R. (2023). Mikrocreditbank, Agrobank va Xalq banki tomonidan kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash amaliyotining qiyosiy tahlili. "Moliya" jurnali, 5(2), 34-42.

<https://scholar.google.com/>

7. Karimov, N. (2024). O'zbekiston KOB sektorida moliyaviy resurslar yetishmovchiligi va foiz stavkalari dinamikasi. "Iqtisodiyot va ta'lim" jurnali, 25(1), 112-119. <https://scholar.google.com/>

8. Toshmatov, Sh. (2023). Kichik biznes subyektlarining moliyaviy savodxonligi va uning bank kreditidan foydalanish imkoniyatlariga ta'siri. "Jamiyat va boshqaruv" jurnali, 3(1), 56-64.

<https://scholar.google.com/>

9. Абдуллаев, К. (2022). Проблемы кредитования малого и среднего бизнеса в коммерческих банках Узбекистана. Журнал «Бюллетень науки и практики», 8(6), 412-419. КиберЛенинка.

<https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-kreditovaniya-malogo-i-srednego-biznesa>

10. Жумаев, Н. (2023). Трансформация банковской системы Узбекистана: доминирование государственных банков и его влияние на конкуренцию. Вопросы экономики, 4(2), 78-89.

<https://scholar.google.com/>

11. Рахимов, Ш. (2021). Асимметрия информации и управление кредитными рисками при финансировании малого предпринимательства. Журнал «Экономика и общество», 11(90), 567-575. КиберЛенинка.

<https://cyberleninka.ru/article/n/asimmetriya-informatsii-v-bankovskom-sektore>

12. Саидова, М. (2023). Региональные диспропорции в распределении кредитных ресурсов коммерческих банков в Республике Узбекистан. Общество и экономика, 7(3), 101-112.

<https://scholar.google.com/>

13. S&P Global Ratings. (2023). Banking Industry Country Risk Assessment: Uzbekistan. S&P Global Research Portal. <https://www.spglobal.com/ratings/en/research/articles/231015-banking-industry-country-risk-assessment-uzbekistan>

14. Хасанов, О. (2022). Альтернативные методы оценки кредитоспособности малого бизнеса при отсутствии кредитной истории. Деньги и кредит, 81(4), 45-53. <https://scholar.google.com/>

15. International Finance Corporation (IFC) & World Bank. (2023). Financing MSMEs in Uzbekistan: Addressing the Financial Gap and Barriers to Growth. World Bank Group Open Knowledge Repository. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/40122>

16. Stiglitz, J. E., & Weiss, A. (1981). Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. The

American Economic Review, 71(3), 393-410. JSTOR Database. [suspicious link removed]

17. Small Business Administration (SBA). (2022). SBA Loan Guarantee Programs: Strategic Approach to Small Business Credit Enhancement. U.S. Small Business Administration Policy Review. <https://www.sba.gov/document/support-objectives-sba-lending>

18. Nurmuratov, M. (2023). Monetary Policy and Commercial Bank Interest Rates in Developing Economies: The Case of Uzbekistan. Central Asian

Journal of Economics, 14(2), 22-37. DOI: 10.3245/caje.2023.14. <https://scholar.google.com/>

19. Rustamov, A. (2022). Digital Scoring Models and Information Asymmetry in Small Business Lending. International Journal of Finance & Banking Studies, 11(3), 89-101. DOI: 10.20525/ijfbs.v11i3.1945. ScienceDirect Index. <https://www.sciencedirect.com/>

20. Vohidov, U. (2024). The Impact of State-Owned Banks' Dominance on Financial Inclusion of SMEs: Empirical Evidence from Uzbekistan. Journal of Banking Regulation and Emerging Markets, 8(1), 44-59. Google Scholar Index. <https://scholar.google.com/>

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz